

Medzinárodné právo, umelá inteligencia a vice versa*

International Law, Artificial Intelligence and Vice Versa

Ján Klučka**

Abstrakt

Globálny rozvoj umelej inteligencie charakterizovaný jej rýchlym rastom a diverzifikáciou prostriedkov praktickej aplikácie nie je v súčasnosti sprevádzaný vznikom pravidiel medzinárodného práva ako jedným z možných prostriedkov jej úpravy. Dôvody sú viaceré, a to na jednej strane absencia právnej definície umelej inteligencie a na druhej strane špecifiká tvorby pravidiel medzinárodného práva. Okrem obsahových nejasností novej úpravy umelej inteligencie je tvorba pravidiel medzinárodného práva časovo náročná, a preto nemôže adekvátne reagovať na rýchly rozvoj technológií umelej inteligencie. Túto legislatívnu medzeru v súčasnom období vyplňajú pravidlá soft law a medzinárodné štandardy, tvorba ktorých je rýchlejšia a schopná primeranejšie reagovať na nové výzvy umelej inteligencie. Tieto pravidlá môžu súčasne predstavovať inšpiráciu aj pre tvorbu nových právnych pravidiel. Doterajšie skúsenosti signalizujú, že úloha medzinárodného práva zrejme (aspoň v dohľadnej dobe) nebude dominantná, ale že pôjde o viaczložkovú úpravu, na ktorej sa budú podieľať aj pravidlá soft law a medzinárodné štandardy, pričom ich vzájomné vzťahy a význam sa môžu v budúcnosti meniť. Vo vzťahu k umelej inteligencii však možno aplikovať aj právne pravidlá súčasného medzinárodného práva, pokiaľ to ich výklad dovolí. Ak tomu tak nie je, prichádza do úvahy vznik novej medzinárodnej zmluvy. Umelá inteligencia má vplyv aj na procesné pravidlá medzinárodného práva, napríklad na monitorovanie a kontrolu plnenia medzinárodných záväzkov, proces prípravy medzinárodnej zmluvy, proces rokovania o medzinárodnej zmluve, identifikáciu procesu vzniku obyčajového pravidla, výpočtovú analýzu textu medzinárodnej zmluvy a pod.

Klíčová slova

Definícia umelej inteligencie; prekážky tvorby nových pravidiel medzinárodného práva; soft law; všeobecné štandardy; výklad a uplatnenie pravidiel platného medzinárodného práva; vzťah umelej inteligencie a medzinárodného práva.

Abstract

Fast global development of the artificial intelligence characterized by diversified means of its practical application is currently not accompanied by creation of the new rules of International law as one of the means of its legal regulation. This is due, among other reasons, to the absence of the legal definition of artificial intelligence and the specificities of the rule-making process of the new rules of International law. Besides content uncertainties of possible legal regulation of the artificial intelligence, the rule-making

* Tento článok vznikol v rámci projektu VEGA č. 1/0643/20 s názvom *Umelá inteligencia z pohľadu práva a etiky*.

** Prof. JUDr. Ján Klučka, CSc., Ústav medzinárodného práva a európskeho práva, Právnická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Slovensko / Institute of International law and European law, Faculty of Law, Pavol Jozef Šafárik University in Košice, Slovakia / E- mail: j.klucka@klucka.eu

process of the new rules of International law is time-consuming, and therefore it cannot respond adequately to fast development of the new artificial intelligence technologies. This legislative gap is currently filled by the rules of the soft law and international standards, rules which are created much faster and they can react more appropriately to the new challenges of the artificial intelligence. These rules can be also inspirational for the rule-making process of the new legal rules. Experiences up to nowadays shall indicate that the role of the International law will be not dominant (especially in the near future). Regulation will be multilevel consisting of the rules as the soft law and international standards, which interrelation and importance may vary in the future. But in relation to the artificial intelligence, also legal rules of the current International law shall be applicable as far as their interpretation allows. Otherwise, there is possibility of the creation of the new international treaty. Artificial intelligence also affects procedural rules of International law, for example within the monitoring of compliance with international obligations, process of the preparation of the international treaty, negotiation process of international treaty, identification of the creation process of the international custom, data processing analysis of the text of the international treaty, etc.

Keywords

Artificial Intelligence Definition; Obstacles of the Rule-Making Process of the New Rules of International Law; General Standards; Interpretation and Application of the Existing International Law; Relation Between Artificial Intelligence and International Law.

Úvod

V súčasnosti je zjavné, že vzhľadom na rýchlu globalizáciu a pôsobenie umelej inteligencie (ďalej ako „AI“), si táto okrem soft law, technických štandardov, vnútroštátnej právnej úpravy a etických pravidiel časom vyžiada aj príslušnú medzinárodnoprávnu úpravu, ktorej bude venovaný tento príspevok. Príspevok je rozdelený do štyroch častí, pričom prvá z nich sa sústreďuje na možnosti, perspektívy a problémy vzniku pravidiel medzinárodného práva v oblasti umelej inteligencie, vrátane pokusov o jej definíciu. Druhá časť sa venuje miestu a významu soft law a medzinárodných štandardov, ako aj všeobecným princípom umelej inteligencie. Tretia časť sa venuje snahám o vytvorenie medzinárodného systému tvorby a kontroly pravidiel umelej inteligencie. Štvrtá časť v stručnosti analyzuje problémy, ktoré môžu vystať jednak pri príprave nového medzinárodného dohovoru v oblasti autonómnych zbraňových systémov, a napokon piata časť sa venuje možnostiam, ktoré vnáša umelá inteligencia do procesu prípravy nových pravidiel medzinárodného práva, verifikácii plnenia prijatých medzinárodných záväzkov, zisťovania náležitostí procesu tvorby nových obyčajových pravidiel a pod. V širšom kontexte medzinárodného práva však vzt'ah umelej inteligencie a medzinárodného práva nepôsobí izolovane, nakoľko predstavuje len jeden z ďalších pokusov medzinárodného spoločenstva o medzinárodnoprávnu úpravu novej technológie. Príkladmo možno uviesť medzinárodné námorné právo, medzinárodné letecké a kozmické právo, právo medzinárodnej bezpečnosti a odzbrojenia, právo životného prostredia a i. Pri zrode spomenutých odvetví medzinárodného práva stál takisto vznik a vývoj nových technológií buď civilného alebo vojenského charakteru.

1 Medzinárodné právo v kontexte AI

Úvodom je užitočné zdôrazniť, že hoci súčasná odborná spisba *nepochybňuje* význam medzinárodného práva v kontexte AI, názory na možný predmet, rozsah a dobu vzniku takejto úpravy sa líšia. V tejto súvislosti je možno poukázať na skutočnosť, že výskum a rozvoj AI sú stále relatívne mladé fenomény s rýchlymi inováciami, v dôsledku čoho nie je v súčasnosti možné identifikovať ako ich dosah, tak aj rozsah nastávajúcich zmien, trendov budúceho vývoja, a teda ani dôsledky, ktoré z toho v budúcnosti vyplynú pre medzinárodné právo. V súčasnosti sa diskusie často týkajú neurčitých či dokonca hypotetických problémov budúceho rastu AI, ktoré sa môžu meniť rýchlym a nepredvídateľným spôsobom bez reálnej možnosti rozumnej predpovede budúceho vývoja. Je preto ťažké snažiť sa právne upraviť matériu, ktorej celkom dobre nerozumieme vzhľadom na jej rôznorodé špecifikácie a rýchlosť inovácií. Vzhľadom na možnú úlohu medzinárodného práva, odborná spisba poukazuje na skutočnosť, že „[r]ealita je taká, že v najlepšom prípade bude až počas niekoľkých budúcich rokov možno zaregistrovať sporadickú a postupne vznikajúcu tradičnú úpravu AI, a to aj napriek jej rastúcemu rozširovaniu a uplatňovaniu. Aspoň dočasne bude takáto medzera právnej úpravy vyplňovaná pravidlami soft law.“¹ Takáto sporadická úprava však zjavne nebude schopná reagovať na často komplexné bezpečnostné, etické, vojenské a existenčné riziká spojené s rýchlym rozvojom technológií AI, ako aj jej rôznorodé aplikácie a riziká. Jej existenciu však nemožno vylúčiť pre úpravu *dielčích otázok*, resp. pre úpravu *procesných pravidiel* spätých s AI. Jednou z dielčích otázok, ktoré sa môžu stať predmetom medzinárodnej úpravy, môže byť AI technológia používaná vo vojnových konfliktoch (tzv. killer robots), o ktorej panuje presvedčenie, že by mala byť medzinárodným právom zakázaná. Do súčasného obdobia sa tak nestalo a medzinárodné humanitárne právo upravuje jej použitie ako v prípade ďalších prostriedkov ozbrojených síl a za rešpektovania jeho pravidiel. Pokusy o všeobecnú (resp. všeobecnejšiu) úpravu AI prostriedkami medzinárodného práva tiež v súčasnosti narážajú na viaceré problémy.

1.1 Pokusy o definíciu AI

Prvý z nich má *definičnú povahu* a signalizuje, že dodnes neexistuje medzinárodne akceptovaná definícia základného pojmu a koncepcie AI. Nedostatok definície brzdí ďalšie diskusie o možnej spolupráci v AI oblasti, nakoľko len ťažko možno uvažovať o právnej úprave, pojem a predmet ktorej nie je jasne definovateľný. V dôsledku toho sa štáty „oprávnene váhajú viazať reguláciu tejto novej technológie, pokiaľ jej rozsah a vývoj nie sú jasné.“² Aj odborná spisba potvrdzuje, že v súčasnom období „neexistuje definícia AI, ktorá

¹ MARCHANT Gary. „Soft Law“ Governance of Artificial Intelligence. *AI Pulse* [online]. 25. 1. 2019 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://aipulse.org/soft-law-governance-of-artificial-intelligence/>

² HILL, Steven a Nadia MARSAN. Artificial Intelligence and Accountability: A multinational Legal Perspective. *NATO/OTAN* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.sto.int/publications/STO%20Meeting%20Proceedings/STO-MP-IST-160/MP-IST-160-PP-4.pdf>

by splňala podmienky právnej definície.“³ V dôsledku toho by tento termín nemal byť používaný v právnych predpisoch regulačnej povahy, nakoľko absencia jeho právnej definície znejasňuje samotný predmet a účel právnej úpravy. Definícia AI by tiež nemala byť príliš „úzka“, nakoľko nebude schopná absorbovať vývoj nových technológií a právna úprava začne po čase „zaostávať“ a môže sa stať obsolentnou. Na druhej strane by definícia nemala byť ani príliš široká, nakoľko by to mohlo viesť k viacerým interpretačným problémom v procese jej vnútroštátnej implementácie. Pokiaľ ide o požiadavky, ktoré by mala takáto definícia splňať, pravidelne sa zdôrazňuje jej inkluzívnosť, presnosť, komplexnosť, uskutočniteľnosť a stálosť. Odborná spisba poukazuje tiež na skutočnosť, že „[t]ažkosti spojené s definíciou umelej inteligencie nie sú ani tak vyvolané vykladom pojmu umelá, ale skorej konceptnou nejednoznačnosťou inteligencie“⁴

Aj doktrínálne definície AI sú rôzne a menia sa v závislosti od subjektov, ktoré ich pri-nášajú, resp. potrieb, na ktoré mali byť použité (tzv. priemyslové definície). Napriek tomu, odborné diskusie, ktoré sa o AI vedú prakticky od r.1956,⁵ dovoľujú identifikovať viacero prvkov, ktoré môžu poskytnúť predbežnú orientáciu v definičnej oblasti AI. Predovšetkým AI je strojová inteligencia tvoriaca pododvetvie počítačovej vedy, pričom jej základné smerovanie ju zjavne pomeriava s ľudskou inteligenciou, a to v rôznom rozsahu a intenzite. Odborná spisba uvádza, že AI sa aplikuje v počítačových systémoch, ktoré sú spôsobilé fungovať spôsobom podobným ľudskej inteligencii- v dôsledku toho takéto systémy rozumejú ľudskej reči, sú schopné riešiť problémy, učiť sa z nadobudnutých skúseností, adaptovať sa, seba klasifikovať a zlepšovať.⁶ Aj ďalšia definícia potvrdzuje, že „*umelá inteligencia poukazuje na stroje, ktoré sú spôsobilé vykonávať úlohy, ktoré – pokiaľ by boli vykonávané ľuďmi – by vyžadovali inteligenciu.*“⁷ V tomto kontexte možno hovoriť o napodobňovaní ľudskej inteligencie v počítačoch, ktoré sú naprogramované tak, aby mysleli ako inteligentné ľudské bytosti, napodobňovali ich konania a bez ľudskeho zásahu riešili problémy, ktoré boli doteraz vyhradené pre ľudskú inteligenciu. Ak je technológia AI schopná konať ako človek, možno ju považovať za inteligentnú. AI je založená na princípe, že ľudskú inteligenciu možno definovať tak, že stroje ju môžu ľahko

³ SCHUETT, Jonas, et al. A legal Definition of AI. *DeepAI* [online]. 26. 8. 2019 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://deepai.org/publication/a-legal-definition-of-ai>

⁴ SCHERER, Mathew U. Regulating Artificial Intelligence Systems: Risks, Challenges, Competencies, and Strategies. *Harvard Journal of Law & Technology* [online]. 2016, roč. 29, č. 2, s. 359 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2609777

⁵ Tento pojem bol po prvý krát použitý v rámci Dartmouthského Letného Výskumného projektu o umelej inteligencii, účastníci ktorého rozvíjali koncepciu tzv. mysliacich strojov. Pokúšali sa „vymodelovať“ ako pracuje ľudský mozog a na základe takýchto údajov vytvoriť vyspelejšie počítače.

⁶ Bližšie pozri What is artificial intelligence? *TechTarget* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://searchenterpriseai.techtarget.com/definition/AI-Artificial-Intelligence>; Artificial Intelligence: What it is and why it matter. *SAS* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: https://www.sas.com/en_us/insights/analytics/what-is-artificial-intelligence.html; Artificial Intelligence: What is Artificial Intelligence? How Does AI Works? *Built In* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://builtin.com/artificial-intelligence>

⁷ SCHERER, op. cit.

napodobňovať a plniť úlohy, a to od najjednoduchších až po značne komplikované, pričom „výbava“ AI obsahuje ľudské „rysy“, akými sú učenie, posudzovanie a vnímanie. Pretože ľudské bytosti sú jediné subjekty, u ktorých sa všeobecne uznáva inteligencia, nie je prekvapujúce, že mnohé definície AI majú tendenciu orientovať sa na jej ľudské charakteristiky. Iné definície zdôrazňujú prvok autonómnosti umelej inteligencie, ktorá ju oddeľuje od predošlých technológií, nakoľko je základným predpokladom myslenia. Táto však môže byť interpretovaná rôznym spôsobom v závislosti od toho, kto ju interpretuje a kedy k interpretácii dochádza. Napokon, ďalšia skupina definícií rozumie pod AI koncepciu strojov, ktoré technológiami AI sledujú dosiahnutie určitého cieľa. Ani tento prístup (*goal oriented approach*) však nie je veľmi užitočný, pretože len nahradzuje ťažko definovateľný pojem inteligencia pojmom cieľ. V dôsledku toho v súčasnosti „neexistuje vhodná definícia inteligencie, ktorá by sa neodvolávala na ľudskú inteligenciu“.⁸ V konečnom dôsledku možno konštatovať, že hoci doktrína priniesla viacero rôznych definícií AI, ktoré môžu napomôcť bližšej predstave o nej, žiadna z nich nie je vhodná pre právnu úpravu.⁹ Zatiaľ čo definícia AI na globálnej úrovni absentuje, na regionálnej úrovni takúto definíciu už možno zaregistrovať. Konkrétne ide o Európsku úniu, v rámci ktorej sa poukazuje na potrebu prijatia spoločného európskeho rámca s harmonizovanými definíciami a spoločnými etickými princípmi. Prijatá definícia AI obsahuje odvolanie na inteligenciu, autonómiu, ako aj na dosiahnutie špecifických cieľov, keďže „[s]ystém AI je zložený buď na softvérovej základni alebo zabudovaný v hardvérovom zariadení, ktorý kopíruje inteligenciu o.i. zhromažďovaním a spracovaním dát, analyzou a interpretáciou prostredia a konaním s určitým stupňom autonómie za účelom dosiahnutia špecifických cieľov.“¹⁰

Vzhľadom na rozsah a komplikovanosť úloh, na riešenie ktorých sú spôsobilé mechanizmy vybavené technológiami AI, možno hovoriť o *slabej* (weak) AI a *silnej* (strong) AI, ktoré sa odlišujú mierou a rozsahom autonómie pri výkone svojich funkcií. Prvá z nich disponuje inteligenciou obmedzenou na špecifickú oblasť, v rámci ktorej je systém spôsobilý na opakované riešenie naprogramovaných úloh, prípadne len na jednu úlohu pod stálou kontrolou človeka.

Silná alebo všeobecná AI¹¹ predstavuje vyššiu úroveň strojovej inteligencie *rovnocennej* s ľudskou inteligenciou a je orientovaná na riešenie komplexnejších a komplikovaných systémov

⁸ SCHERER, op. cit., s. 360.

⁹ Bližšie k tomu BUITTEN, Miriam C. Towards Intelligent Regulation of Artificial Intelligence. *European Journal of Risk Regulation* [online]. 2019, roč. 10, č. 1 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-risk-regulation/article/towards-intelligent-regulation-of-artificial-intelligence/AF1AD1940B70DB88D2B24202EE933F1B>

¹⁰ European Parliament Resolution of 20 January 2001 on artificial intelligence: questions of interpretation and application of international law in so far as the EU is affected in the area of civil and military uses and of state authority outside the scope of criminal justice (2020/2013(INI)) [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0009_EN.html

¹¹ Artificial General Intelligence (AGI).

a situácií, v ktorých je potrebné riešiť problémy bez ľudskej intervencie. V súčasnom období ešte neexistuje a predpovede jej reálneho fungovania sa pohybujú medzi rokmi 2030 až 2045. Na riešenie týchto úloh používajú systémy AI algoritmy skladajúce sa zo zostavy inštrukcií, uplatnením ktorých sa dosiahne splnenie úlohy, resp. vyriešenie problému, ako aj na jej rozvoj, ďalej tzv. samoučiace strojové programy (*self machine learning*), prípadne hlboké strojové čítanie (*deep machine learning*). AI však nie je špecifická technológia, nakoľko má bližšie k určitému komplexu algoritmov, kódov, software, resp. analytických techník a postupov, ktoré počítačom (strojom) poskytujú možnosť, aby prekročili rámec pôvodných programov a vykonávali svoju činnosť autonómne a bez zásahov človeka. Takéto postupy a praktiky tvoria buď súčasť kombinatorických technológií, ako aj rôznych robotov, výrobkov, nástrojov predstavujúcich fyzické prejavy AI alebo existujúcich v „nehmotnej“ podobe softwarov z „kyberpriestoru“. Pre úplnosť možno uviesť, že budúce formy AI nemusia jednoznačne sledovať model ľudskej inteligencie, takže jej ciele a aspirácie môžu byť vzdialené ľudským hodnotám a dokonca nepochopiteľné ľudským intelektom.

1.2 Časový aspekt vzniku medzinárodnoprávnej úpravy AI

Vzhľadom na špecifickú procesy tvorby medzinárodného práva vyvstáva časový problém, nakoľko v dôsledku rýchlo sa rozvíjajúcich nových AI technológií (*evolving-emerging technologies*)¹² dochádza k čoraz väčšiemu časovému sklzu pri príprave adekvátnych medzinárodnoprávných pravidiel. Odborná spisba poukazuje na skutočnosť, že „*takéto regulačné medzery existujú preto, že právo nedokáže držať krok s technologickým pokrokom, pričom jeho medzery sú tým väčšie, čím je technologický pokrok rýchlejší*“¹³, pričom tento rozpor je „*osobitne viditeľný v oblasti umelej inteligencie*.“¹⁴ AI a ďalšie rozvíjajúce sa technológie sa v súčasnosti vyvíjajú tak rýchle ako nikdy predtým „poháňané“ rastúcim obchodným dopytom a intenzívnym obchodným súťažiením. Zaoštvávanie medzinárodného práva spôsobuje tiež tradičná byrokratizácia procesu prípravy jeho noriem, ako aj politizácia technologických sporov. Osobitným problémom je neschopnosť medzinárodného spoločenstva prijať právnu definíciu AI s negatívnym dopadom na rozvoj budúcej medzinárodnoprávnej úpravy v tejto oblasti (pozri vyššie).

Pokiaľ ide preto o vhodné načasovanie („*timing*“) budúcej medzinárodnoprávnej úpravy AI, panuje obava, že predčasná právna úprava môže byť nepresná, prípadne

¹² Medzi vyvíjajúce technológie býva zaraďovaná tzv. syntetická biológia, nanotechnológia, internet vecí, 3D tlačiarne, aplikované neurotechnológie, kryptomeny a pod.

¹³ ARAYA, Daniel a Rodrigo NIETO-GÓMEZ. *Renewing Multilateral Governance in the Age of AI*. *Centre for International Governance Innovation* [online]. 2020, s. 10 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.cigionline.org/articles/renewing-multilateral-governance-age-ai>

¹⁴ NASH, Lesley. *Advancing Intelligence and Global Society: International Law's Role in Governing the Advance of Artificial Intelligence*. *Kentucky Law Journal* [online]. 2020, roč. 108, s. 107 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.kentuckylawjournal.org/online-originals/advancing-intelligence-and-global-society-international-laws-role-in-governing-thenbsp-advance-of-artificial-intelligence>

neúplná, čo môže predstavovať prekážku ďalšieho rozvoja a zošnúrovať, či dokonca znemožniť potenciálne výhody, ktoré by mohli vyplynúť z jej budúceho neregulovaného vývoj. Na druhej strane (a paradoxne) takisto absencia spoľahlivého právneho prostredia môže predstavovať prekážku budúcich technologických inovácií AI. Riešením by mohla byť flexibilná medzinárodnoprávna úprava schopná rýchlejšej reagicie na prichádzajúce technologické zmeny. Toto však pri zmluvných a obyčajových prameňoch medzinárodného práva a komplikovaného a časovo náročného procesu ich vzniku neprichádza do úvahy. V dôsledku toho medzinárodné právo s veľkou pravdepodobnosťou (a aspoň v blízkej budúcnosti) nebude schopné výraznejšie a načas reagovať na nové skutočnosti, ktoré vyvstanú v oblasti AI technológií. Dokonca aj keď by napokon bola prijatá nová právna úprava „*nemožno vylúčiť, že sa stane obsolentnou ešte skôr ako „zaschne atrament“ na jej dokumente. V dôsledku toho problém oneskorenia pri jej prijímaní má následok, že buď vôbec nevznikne alebo pôjde o zlé úpravu.*“¹⁵ Ďalší argument je ten, že medzinárodné právo nemá dostatočné a špecializované kapacity pre prípravu úprav rýchlo sa rozvíjajúcich segmentov AI a eventuálny dohľad nad ňou. Napokon viaceré vyspelé štáty nemajú v súčasnosti záujem na medzinárodnej úprave AI, prípadne dohľadu nad ňou medzinárodným orgánom a/alebo organizáciou, pričom ich vzťahy týkajúce sa rozvoja nových technológií sú poznačené súťaživosťou (USA v. Čína) o získanie prvenstva v tejto oblasti so strategickými, vojenskými, komerčnými či inými výhodami, ktoré by z ich vedúceho postavenia vyplynuli. Aj v prípade uzavretia medzinárodnej zmluvy by táto nemusela vyhovovať všetkým štátom, nakoľko viaceré z nich už masívne investovali do rozvoja AI systémov vo vojenskej oblasti, v dôsledku čoho preferujú vnútroštátnu a nie medzinárodnú úpravu. Rozdielne názory na rozsah právnej úpravy AI však možno zaregistrovať aj vo vnútri štátov. Zatiaľ čo ich súkromný sektor preferuje minimálne legislatívne opatrenia, nakoľko rozsiahlejšie legislatívne úpravy by mohli zabrzdiť ďalší vývoj technológií AI, a tým vplyvať na ich budúce zisky, verejný sektor sa snaží presadzovať právnu úpravu zabezpečujúcu zdravie občanov a záruky bezpečnej aplikácie AI technológií znížením rizík, ktoré ju doprevádzajú.

Z uvedeného výpočtu problémov je zjavné, že vzhľadom na svoje špecifiká medzinárodné právo aspoň v blízkej budúcnosti zrejme nebude mať veľký vplyv na úpravu AI predovšetkým v komerčnej a civilnej oblasti. Na jednej strane je pravdou, že pre úpravu rýchlo sa rozvíjajúcich technologických inovácií sa javia byť vhodnejšie pružnejšie pravidlá soft law, prípadne medzinárodné štandardy. Napriek tomu však *existujú všeobecné hodnoty a zásady*, ktorými by sa mala AI spravovať, a na prijatí ktorých má záujem medzinárodné spoločenstvo *bez ohľadu na rýchlosť a rozvoj jej technologických aspektov.*

¹⁵ MARCHANT, Gary E. The Growing Gap Between Emerging Technologies and the Law. In: MARCHANT, Gary E., Braden R. ALLENBY a Joseph R. HERKERT (eds.). *The Growing Gap Between Emerging Technologies and Legal-Ethical Oversight: The Pacing Problem*. Dordrecht: Springer, 2011, s. 19–33. ISBN 978-94-007-1355-0.

Vzhľadom na skutočnosť, že technológie AI sa dostávajú čoraz bližšie do blízkosti ľudí, vynára sa potreba úpravy ich vzájomných vzťahov tak, aby technológie AI rešpektovali život a zdravie ľudí, ako aj ich základné práva a slobody. Jedná sa o všeobecnú potrebu medzinárodného spoločenstva, ktorá by zaručila bezpečný rozvoj AI a jej harmonickej „kohabitácie“ s ľudskou pospolitosťou. Osobitnou oblasťou je zákaz autonómnych zbraní so smrtiacimi účinkami bez kontroly človeka. Doterajšie skúsenosti preto signalizujú, že úloha medzinárodného práva v tejto oblasti nebude dominantná, ale že (rovnako ako v prípade Internetu) zrejme pôjde o *viaczložkovú úpravu*, na ktorej sa budú podieľať aj pravidlá *soft law* a *medzinárodné štandardy*, pričom ich vzájomné vzťahy a význam sa môžu v budúcnosti meniť.

2 Právne nezáväzná pravidlá v kontexte AI Soft Law

Dôsledkom tejto situácie je skutočnosť, že absenciu medzinárodnoprávnej úpravy v súčasnosti zaplňajú pravidlá *soft law* a rôzne technické a/alebo technologické štandardy, ktoré sú síce právne nezáväzné, ale vznikajú rýchlejšie a sú schopné pružnejšie reagovať na prichádzajúce zmeny v oblasti AI a tiež lepšie vyhovujú potrebám užívateľov AI. Napriek tomu, že *soft law* pravidlá AI len *odporúčajú* spôsoby správania pre svojich prijímateľov (čím sa odlišujú od právnych pravidiel), nesporne majú svoj právny a sociálny význam. Aj tieto pravidlá však majú svoje výhody a nevýhody. Ich výhoda spočíva o.i. v tom, že sú prevažne „neštátnej“ povahy, pretože ich prijímajú rôzne medzinárodné nevládne organizácie, profesné a vedecké komunity, verejno-súkromné partnerstvá a dokonca významné podnikateľské subjekty (Microsoft, Google, IBM, Facebook), ktoré sa zavazujú, že ich produkty budú v súlade s takýmito pravidlami. Prax potvrdzuje, že tieto pravidlá môžu mať rôzne formy počínajúc dobrovoľnými programami, štandardmi, kódexami správania sa, certifikačnými súbormi, modelovými zákonmi, usmerneniami, deklaráciami zásad a princípov, pričom nepotrebujú žiadny spôsob formalizovaného súhlasu. Nakoľko nie sú územne obmedzené, môžu byť používané aj v medzinárodnom meradle štátmi, nevládnymi organizáciami, resp. súkromnými firmami. Je možné spomenúť aj ich obsahovú voľnosť, nakoľko sú spôsobilé upravovať široké spektrum otázok počínajúc zdravotnými rizikami AI a končiac napríklad etickými problémami AI. Môžu byť používané súčasne rôznymi subjektami, a pokiaľ sa v praxi osvedčia, môžu sa postupne „pretransformovať“ do podoby právne záväzných pravidiel. V tom smere *soft law* pravidlá môžu napomáhať rozvoju medzinárodného práva a v niektorých prípadoch ho môžu aj nahradzovať. Nakoľko nie sú zdrojom právnych záväzkov, odborná spisba uvádza, že „*predstavujú skôr faktory ako právne pramene.*“¹⁶

¹⁶ DIALLO, Boubacar Sidi. The Binding Force of International Legal Standards in the Face of the Recurrent Practice of Soft Law. *Adam Mickiewicz University Law Review* [online]. 2017, roč. 7, s. 88 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/ppuam/article/view/12190/12031>

Hoci soft law môže prispieť k tvorbe základov právneho prostredia AI, má aj svoje nevýhody. Keďže akceptovanie jeho pravidiel spočíva na dobrovoľnom prístupe, vzniká riziko ich výberového (selektívneho) použitia založeného na individuálnom záujme konkrétneho užívateľa namiesto všeobecnej akceptácie. Ďalší problém predstavuje možnosť výberu medzi existujúcimi soft law súbormi, ktoré boli spracované rôznymi nevládnymi subjektami. V odbornej spisbe sa preto oprávnené poukazuje na potrebu koordinačného orgánu, ktorý by sa mal pokúsiť tieto nedostatky riešiť.¹⁷ Pri tvorbe a rozvoji soft law takisto nepôsobí žiadna garancia, ktorá by zaručovala, že do týchto procesov môžu v širšom meradle vstupovať viaceré zainteresované subjekty. V dôsledku toho bývajú takéto pravidlá obvykle navrhované malými skupinkami odborníkov na základe vlastného skupinového výberu. Za ich nevýhodu sa tiež pokladá všeobecnosť a vágnosť ich formulácií, ktorá je nevyhnutná vzhľadom na veľký a rôznorodý obsah a rozsah súčasných aplikácií AI, ich rýchly vývoj, ako aj nepredvídateľné trendy budúceho vývoja. Takto formulované pravidlá tiež nevylučujú samoúčelný, prípadne subjektívny výklad, čo znižuje stabilitu ich aplikačnej praxe. Z pohľadu verejnosti je potrebné pripomenúť, že mnohé z takýchto pravidiel preto nevzbudzujú dôveru vo svoju stabilitu, pretože účasť na nich je dobrovoľná a tiež, že ich rešpektovanie nie je vynútitel'né, čo sa vo všeobecnosti považuje za ich Achillovu pätu. Ich tvorcovia si pomáhajú tak, že do procesu ich vzniku zaraďujú dôveryhodný orgán, organizáciu alebo kontrolné certifikáty tretej strany, prípadne systémy auditu. K zvýšeniu dôveryhodnosti tiež prispievajú viaceré *nepriame prostriedky* ich vynučovania, ktoré môžu podnietiť zainteresované subjekty k ich rešpektovaniu a zvýšiť dôveru verejnosti v ich kredibilitu a účinnosť. Súčasná prax pozná štatutárne Etické výbory zriaďované na kontrolu plnenia štandardov, prípadne pravidiel správania sa vo vzťahu k AI, nezávislé certifikačné orgány, profesionálne spoločnosti, poisťovaciú prax, ktorá vyžaduje, aby jednou z podmienok, za ktorých je možné poistenie je, aby poistený rešpektoval AI programy rizikového manažmentu, odborné časopisy, redakcie, ktoré vyžadujú rešpektovanie soft law pravidiel a pod. Tieto prostriedky môžu prispievať k tomu, aby sa soft law pravidlá stávali účinnejšie a dôveryhodnejšie. Napriek týmto nedostatkom odborná spisba hodnotí soft law opatrenia „ako druhé najlepšie riešenie, ktoré je aspoň v súčasnosti k dispozícii.“¹⁸ Napriek rozličnému stupňu ich rozvoja a implementácie, soft law pravidlá v súčasnosti predstavujú (ako individuálne, tak aj kolektívne) potrebné počiatkové usmernenie pre kontrolu nad AI. Odborná spisba v tejto súvislosti poukazuje na možnú harmonizačnú úlohu medzinárodného práva a jeho inštitúcií, ktorá by mohla spočívať v „koordinovaní rozvoja takýchto, neštátnych“ pravidiel a v príprave medzinárodne uznaných usmernení (guidelines), ktoré by zaručovali rešpektovanie základných hodnôt uznaných v procese výroby a rozvoja AI.“¹⁹ Súčasná

¹⁷ MARCHANT, op cit., s. 4.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ BOUTIN, Berenice. Technologies for International Law & International Law for Technologies. *GroJIL-blog* [online]. 2018 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://grojil.org/2018/10/22/technologies-for-international-law-international-law-for-technologies/>

prax súčasne potvrdzuje, že autormi soft law pravidiel (najčastejšie v podobe princípov) sú ako nevládne organizácie, akademický sektor, prípadne rôzne neziskové organizácie, ako aj zdroje z oblasti priemyslu. Do prvej skupiny možno zaradiť Princípy AI z Asilomaru (2017), Montrealskú deklaráciu o zodpovednom rozvoji AI (2017), Harmonizované princípy AI (2018). Medzi soft law pravidlami z priemyslového prostredia možno spomenúť Google a AI: Naše princípy (2018), AI princípy Microsoftu (2018), Skupina Sony a sprievodca etickými princípmi umelej inteligencie (2018), IBM princípy pre poznávaciu éru (2017) a i. Tieto princípy definujú základné sociálne a etické hodnoty potrebné pre bezpečný rozvoj AI v budúcom období (humanita, spolupráca, bezpečnosť, transparentnosť, ochrana súkromia, rešpektovanie ľudskej autonómie a pod.).

2.1 Medzinárodné štandardy

Ďalšie právne nezáväznú pravidlá upravujúce rôzne aspekty AI predstavujú *medzinárodné štandardy*. Záväznými sa môžu stať len vtedy, ak ich štáty zahrnú do svojich zákonov alebo ich iné subjekty zahrnú do svojich obchodných či iných kontraktov, prípadne môžu byť prebraté aj do medzinárodnej úpravy. Hoci štandardy majú režim dobrovoľnej aplikácie, možno nájsť právnu úpravu, ktorá sa na ne odvoláva, prípadne štandardy môžu nahradiť právnu úpravu, pretože sú praktickejšie a flexibilnejšie, napríklad v rámci obchodných kontraktov. V tejto súvislosti odborná spisba poukazuje na tzv. „*de facto štandardy*, ktoré síce neobsahujú formálne definície, ale sú široko akceptované a používané, a na *de iure štandardy*, prijatiu ktorých predchádzal formálny akceptačný proces. Ako ukážku *de iure štandardov* možno uviesť štandardy HTML a Pdf, ktoré boli vytvorené a široko využívané ešte predtým ako sa stali *de iure štandardami*.“²⁰ Nie je preto vylúčené, aby sa *de facto štandardy* nemohli v budúcnosti zmeniť na štandardy *de iure* v závislosti od ich akceptácie, užitočnosti a prínosu pre výskum a vývoj jednotlivých technológií AI a po schválení autorizovanou organizáciou pre štandardizáciu. Na rozdiel od tradičných pravidiel medzinárodného práva majú štandardy širšiu možnosť akceptácie medzinárodným spoločenstvom a môžu sa stať kľúčovým prvkom procesu budúceho vývoja AI, ako aj rozvoja globálnej spolupráce a inovačných procesov. Podobne ako v prípade medzinárodnoprávnej úpravy je však potrebné vhodné „načasovanie“ nových štandardov, ktoré by mali reflektovať existujúci stav technológií AI a inovačných procesov v momente svojho vzniku. K tomu, aby plnili stále aktuálne úlohy, sa javí nutnou existencia periodických previerok okolností, za ktorých štandardy vznikli a identifikácia neskorších zmien, na ktoré už štandardy nereagujú, resp. reagujú len čiastočne. Po takomto zistení by štandardy mali byť zmenené tak, aby reagovali na nové prvky technologického a inovačného vývoja technológií AI a nezaostávali za vývojom.

²⁰ MOYANO, Cielo Gonzales. Role of Standards with Respect to Innovative Technologies: AI. *Technische Universität Berlin* [online]. 2019, s. 3 [cit. 3. 4. 2021]. DOI:10.13140/RG.2.2.17628.41601. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/341193357_Rol_of_Standards_with_Respect_to_Innovative_Technologies_AI

Na rozdiel od soft law možno v prípade štandardov identifikovať *dve* rozhodujúce organizácie, a to Medzinárodnú organizáciu pre štandardizáciu (**ISO**)²¹ a Asociáciu štandardov Inštitútu elektrických a elektronických inžinierov s podpornou Asociáciou pre štandardy (**IEEE-AS**).²² Pre úplnosť možno spomenúť, že medzinárodné štandardy sú aj súčasťou agendy medzinárodných organizácií zriadených medzinárodnými zmluvami, a to Medzinárodnej organizácie pre civilné letectvo (ICAO), Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu (MAAE), Medzinárodnej telekomunikačnej únie (ITU), Medzinárodnej organizácie práce (ILO), UNESCO a i. Obsah a definície prijatých štandardov zohrávajú významnú úlohu v rozširovaní nových technológií, nakoľko obsahujú odsúhlasené terminologické definície, rozsah vykonávacích opatrení a bezpečnostné štandardy, a tým zvyšujú dôveru investorov, zákazníkov, špecializovaných laboratórií a štátov. Pokiaľ ide o AI, prispievajú k jej ďalšiemu výskumu a účinnosti jej rozvoja nakoľko zvyšujú bezpečnosť AI technológií. V prípade ich medzinárodného akceptovania umožňujú jednotný prístup ku konkrétnym prvkom rozvoja AI a odsúvajú do pozadia vnútroštátne pravidlá, ktoré sú fragmentárne a obsahovo odlišné. Pokiaľ ide o ich rozširovanie a vynucovanie vo svete, starajú sa o ne existujúce organizácie, národná prax štátov, súkromné špecializované inštitúcie, nadnárodné spoločnosti a i. ISO sa zameriava predovšetkým na AI terminológiu v oblasti učiacich sa strojov a výsledkom jej práce sú *Základné štandardy: Koncepcia a terminológia (SC 42 WD 22989)*, ako aj *Rámec pre systémy umelej inteligencie využívajúce strojové učenie (SC 42 WD 23053)*.²³ Medzi ďalšie oblasti patrí analýza prostriedkov podporujúcich dôveryhodnosť technológií AI v radoch jej užívateľov, systémy veľkých súborov dát (big data) a AI, prístup na výpočtové charakteristiky systémov AI a i.²⁴

Pokiaľ ide o IEEE, táto v r. 2016 vypracovala *IEEE Globálnu iniciatívu o etike autonómnych a inteligentných systémov*²⁵ určenú subjektom zapojených do projektov a rozvoja takýchto systémov tak, aby vo svojej činnosti uprednostňovali etické pravidlá a aby tieto systémy slúžili na prospech ľudstva. IEEE doteraz pripravila celkovo 24 štandardov, z ktorých nadpolovičná väčšina vytvára etickú základňu rozvoja AI a umožňuje dôveryhodný prístup k osobným údajom a určuje, akým spôsobom a za akých podmienok budú tieto

²¹ *International Standard Organization* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.iso.org/home.html>

²² Pracovná skupina IEEE SA AI štandardov. *Institute of Electrical and Electronic Engineers Standards Association* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.ieee.org/>

²³ Foundational Standards: Concepts and terminology (SC 42 WD 22989). *International Standard Organization* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.iso.org/standard/74296.html>; Framework for Artificial Intelligence Systems Using Machine Learning (SC 42 WD 23053). *International Standard Organization* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.iso.org/standard/74438.html>

²⁴ K tomu bližšie ZIELKE, Thomas. Is Artificial Intelligence Ready for Standardization? [online]. 2020 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/341616218_Is_Artificial_Intelligence_Ready_for_Standardization

²⁵ The IEEE Global Initiative on Ethic of Autonomous and Intelligent Systems. *Institute of Electrical and Electronic Engineers Standards Association* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://standards.ieee.org/industry-connections/ec/autonomous-systems.html>

údaje poskytované vládám, komerčným alebo iným subjektom.²⁶ Tieto etické štandardy sú koncipované ako univerzálne a mali by byť uplatňované tvorcami AI technológií, vrátane jej programátorov, výrobcami robotov, ako aj v oblasti autonómnych vozidiel, finančných investícií atď. IEEE tiež vytvorila *Program etickej certifikácie pre autonómne a inteligentné systémy*,²⁷ ktorý overuje tieto systémy z hľadiska transparentnosti, zodpovednosti a algoritmického skreslenia, pričom vypracované štandardy podliehajú externej verifikácii. Vzhľadom na relatívne krátke lehoty vypracovania a publikovania nových štandardov (menej ako štyri roky) sú tieto spôsobilé napomáhať vzniku určitých „mantinelov“ v medzinárodných obchodných sút'ážiach, ako aj v rozvoji AI technológií. Rovnako ako v prípade Internetu, tieto štandardy sú výsledkom práce organizácií, ktoré sa nepohybujú v rámci medzinárodného práva a nie sú výsledkom legislatívnej aktivity jeho subjektov.

2.2 Všeobecné princípy AI

Napriek špecializácii ISO a IEEE na problematiku AI, jej *všeobecné princípy* prijala „nešpecializovaná“ OECD v roku 2019, kedy 36 jej členských štátov, ako aj viaceré nečlenské (partnerské) štáty podpísali dokument obsahujúci *OECD Princípy Umelej Inteligencie*.²⁸ Hoci tieto princípy *nie sú právne záväzné*, ich výnimočnosť spočíva v tom, že s nimi po prvý krát *vyslovili súhlas štáty*, ktoré ich hodljú uplatňovať vo svojich vnútroštátnych politikách AI a rešpektovať v procesoch budúceho výskumu a vývoja AI. Dokument obsahuje päť základných hodnotových princíпов týkajúcich sa zodpovedného nasadzovania dôveryhodných technológií AI, ako aj päť odporúčaní pre medzinárodnú spoluprácu v tejto oblasti. Všeobecné princípy by mali slúžiť ako globálny referenčný bod pre zabezpečenie dôveryhodnosti AI. Jednotlivé princípy zdôrazňujú, že AI by mala slúžiť na prospech ľudstva a planéty, ako aj na udržateľný rozvoj a pohodu (Princíp č. 1), systémy AI by mali byť navrhované tak, aby rešpektovali *rule of law*, demokratické hodnoty a obsahovali primerané záruky v prípade, keď je nutné umožniť ľudské zásahy, aby sa zabezpečila spoločenská spravodlivosť (Princíp č. 2). Vo vzťahu k AI by sa mala zabezpečiť transparentnosť a zverejňovanie informácií, aby sa zabezpečilo, že ľudia si uvedomujú, že sú v kontakte s AI (Princíp č. 3). Počas svojho „životného cyklu“ musia AI systémy fungovať robustným a bezpečným spôsobom a potenciálne riziká by mali byť sústavne vyhodnocované a zvládané (Princíp č. 4). Organizácie a jednotlivci vyvíjajúci a prevádzkujúci systémy AI by mali niesť zodpovednosť za ich riadne fungovanie a rešpektovanie

²⁶ Bližšie k tomu CIHON, Peter. Standards for AI Governance: International Standards to Enable Global Coordination in AI Research & Development. *Future of Humanity Institute* [online]. 2019 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: http://www.fhi.ox.ac.uk/wp-content/uploads/Standards_-FHI-Technical-Report.pdf

²⁷ The Ethics Certification Program for Autonomous and Intelligent Systems (ECPAIS). *Institute of Electrical and Electronic Engineers Standards Association* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://standards.ieee.org/industry-connections/ecpais.html>

²⁸ Recommendation of the Council on Artificial Intelligence. *OECD* [online]. 22. 5. 2021 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0449>

(Princíp č. 5). Všeobecné princípy preferujú prístupy zamerané na človeka v jeho vzťahu k rozvoju AI, na zredukovanie rozdielov medzi štátmi a na zabezpečenie minima garancií pre všetkých ľudí. Tieto princípy sa stali inšpiráciou pre skupinu G20, ktorá v júni 2019 prijala obdobný dokument na základe odporúčaní OECD.²⁹

3 Vnútroštátne zákony a snahy a medzinárodný systém riadenia AI

Rôznorodosť úpravy technológií AI potvrdzujú predovšetkým *vnútroštátne zákony a národné stratégie* týkajúce sa AI, ktoré v súčasnosti platia skoro v 50 štátoch sveta, pričom ich obsah a počet závisí od významu a rozvoja AI technológií v konkrétnom štáte, prípadne od prednostného zamerania jeho ekonomiky na určité z nich. Vo všeobecnosti možno potvrdiť, že takéto predpisy upravujú hlavne dielčie spôsoby a podmienky komerčného využívania AI technológií civilného charakteru.³⁰ Tento stav nie je vyhovujúci z toho dôvodu, že pokiaľ takéto technológie po čase prekročia hranice jednotlivých štátov, na území iného štátu môžu byť konfrontované s odlišnou vnútroštátnou úpravou. Táto skutočnosť môže viesť ku konfliktom, ako aj rastúcim problémom, dôsledkom ktorých môže byť zabrzdenie rozvoja medzinárodnej dopravy, obchodu, ale aj zvyšovanie napätia v politickej oblasti a pod. Riešením tejto situácie by sa mohlo stať *prijatie zmluvy o jednotnej právnej úprave*, ktorá by zmluvné strany zaväzovala jednotne upravovať trestné, civilné a administratívne aspekty AI technológií. V tejto súvislosti odborná spisba spresňuje, že takáto zmluva by mohla upravovať „jednotné bezpečnostné štandardy, zodpovednostné pravidlá, certifikačné postupy, dáta manažérskych procesov, požiadavky ľudského dozoru nad používaním AI technológií, bezpečnostné mechanizmy pre prípady zlyhania AI technológie a pod.“³¹ Zatiaľ ojedinelý názor sa prihovára za vznik Medzinárodnej organizácie pre umelú inteligenciu (IAIO),³² ktorá by prostredníctvom interdisciplinárnej spolupráce svojich členov mohla vytvoriť jednotný medzinárodný rámec pre úpravu AI technológií s cieľom vyhnúť sa rizikám vyplývajúcim z doterajších fragmentárnych a nekoordinovaných vnútroštátnych prístupov.³³ Otáznym sa javí jej mandát, v súvislosti s ktorým by mohol vyvstať problém s postúpením právomoci jej členských štátov v citlivých otázkach niektorých

²⁹ G 20 Principles on Artificial Intelligence. *Ministry of Economy, Trade and Industry Japan* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.meti.go.jp/press/2019/06/20190610010/20190610010-1.pdf>

³⁰ Príkladmo možno uviesť, že v súčasnosti prijala už 24 štátov právnu úpravu týkajúcu sa podmienok využívania automobilov bez vodičov, pričom jedným z dôvodov bolo, že sa uskutočňuje v blízkosti ľudí, takže akákoľvek porucha v ich hardware alebo software môže mať pre ľudský život a zdravie závažné dôsledky.

³¹ VIHUL, Liis. International Legal Regulation of Autonomous Technologies. *Centre for International Governance Innovation* [online]. 2020, s. 1 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.cigionline.org/articles/international-legal-regulation-autonomous-technologies>

³² International Artificial Intelligence Organization-Výbor pre štandardy týkajúci sa AI (SC 42).

³³ Bližšie k tomu pozri ERDÉLYI, Olivia, J. a Judy GOLDSMITH. Regulating Artificial Intelligence: Proposal for A Global Solution. *Association for the Advancement of Artificial Intelligence* [online]. 2018 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://par.nsf.gov/servlets/purl/10066933>

technológií AI, napríklad v prípade tzv. duálnych technológií (civilno-vojenských, vojenských technológií, medzinárodného monitoringu či medzinárodnej kontroly nad činnosťou členských štátov vo vybraných oblastiach, vzájomnej výmeny informácií a pod.) a tiež v dôsledku odporu silných štátov v oblasti AI (Čína, USA)). Pre úplnosť možno uviesť, že vážnejší záujem o vznik takejto špecializovanej organizácie medzivládnej povahy v súčasnom období nie je možné zaregistrovať.

Za zriadenie medzinárodného mechanizmu riadenia AI sa prihovára aj odborná spisba podporujúca zvolanie prvého Medzinárodného kongresu pre riadenie umelej inteligencie (ICGAI),³⁴ ktorý by sa mal uskutočniť v roku 2021 v Prahe. Vzhľadom na rastúci počet rôznych druhov vnútroštátnych úprav jednotlivých aspektov AI by sa mal kongres sústrediť na prípravu prvých opatrení k vytvoreniu zodpovedajúcich mechanizmov medzinárodného dohľadu nad AI a robotikou. Pre úplnosť možno uviesť, že do súčasnosti bolo vypracovaných už viac ako 160 organizačných, národných a medzinárodných súborov pravidiel týkajúcich sa etických a radiacich princípov AI, ale chýba spoločná platforma pre ich zblížovanie, prípadne harmonizáciu „*pretože absentuje medzinárodná koordinácia, spolupráca a riadenie.*“³⁵

Aj odborná spisba týkajúca sa medzinárodného riadenia AI poukazuje na to, že jej budúci režim by sa mohol opierať o vzory už existujúcich globálnych režimov zahrňujúcich klimatické zmeny, internet, medzinárodný obchod a financie. V tejto súvislosti sa uvádza, že „*[a]ko počiatočný príklad rozvoja legitímneho procesu vzniku globálneho riadenia AI by mohol slúžiť Medzivládny Panel o Klimatickej Zmene. Tento slúžil ako základňa implementácie a vypracovania opatrení globálneho riadenia a súvisiacich politik, ktoré vyústili do prijatia Parížskeho dohovoru.*“³⁶ Podobným spôsobom postupovalo medzinárodné spoločenstvo aj pri Internete, kde sú však výsledky oveľa skromnejšie. Hoci v r. 2006 bolo vytvorené Fórum pre riadenie Internetu (IGF),³⁷ je dodnes len diskusnou tribúnou pre rôzne problémy týkajúce sa jeho fungovania. Nebolo schopné dohodnúť sa napríklad na pracovnej definícii Internetu, definovaní základných princípov jeho fungovania, prípadne na príprave rámcového dohovoru (po vzore Rámcového dohovoru o klimatickej zmene z r. 1992).³⁸

³⁴ 1st International Congress for the Governance of AI. *International Congress for the Governance of AI* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.icgai.org/>

³⁵ Bližšie k tomu pozri Report of the Secretary-General: Roadmap for Digital Cooperation. *United Nations* [online]. 2020, s. 17 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: https://www.un.org/en/content/digital-cooperation-roadmap/assets/pdf/Roadmap_for_Digital_Cooperation_EN.pdf

³⁶ MIALHE, Nicolas. AI & Global Governance: Why We Need an Intergovernmental Panel for Artificial Intelligence. *United Nations, Centre for Policy Research* [online]. 2018 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://cpr.unu.edu/publications/articles/ai-global-governance-why-we-need-an-intergovernmental-panel-for-artificial-intelligence.html>

³⁷ Internet Governance Forum. *United Nations* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.intgovforum.org/vIGF/>

³⁸ MUELLER, Milton, John MATHIASON a Hans KLEIN. The Internet and Global Governance: Principles and Norms for a New Regime. *Global Governance* [online]. 2007, roč. 13, č. 2 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/27800656?seq=1#metadata_info_tab_contents

Budúcnosť ukáže, či sa budúce úsilie medzinárodného spoločenstva v oblasti riadenia AI bude inšpirovať týmito modelmi, alebo budú naďalej prevládať rôznorodé fragmentárne systémy jej riadenia.

4 Výklad a uplatňovanie medzinárodného práva vo vzťahu k AI

Bolo by nesprávne tvrdenie, že budúca úprava AI technológií sa bude obmedzovať len na nové pravidlá, prípadne na soft law a medzinárodné štandardy. Do úvahy prichádza aj použitie existujúcich pravidiel medzinárodného práva v rozsahu a spôsobom, ktorý dovoľuje ich uplatnenie voči AI. Hlavný dôvod spočíva v tom, že AI môže vyvolať zmeny v oblastiach už pokrytých medzinárodným právom ako sú ľudské práva, použitie sily, ochrana zdravia, režimy autorskej ochrany, medzinárodné pracovné právo, *ius in bello*, a pod. Prvý problém, ktorý v tejto súvislosti vyvstáva je, či pravidlá medzinárodného práva možno vôbec použiť vo vzťahu k technológiám AI, vzhľadom na ich špecifiká. K jeho odstráneniu je potrebné použiť ich výklad a právnu kvalifikáciu v kontexte takto dotknutých prameňov medzinárodného práva. Odborná spisba však poukazuje na skutočnosť, že „*medzinárodné spoločenstvo a osobitne štáty ešte nedospeli k spoločnej dohode ohľadom rozsahu, v rámci ktorého súčasné medzinárodné právo postačuje na regulovanie AI.*“³⁹ Ďalším riešením môže byť uzavretie novej medzinárodnej zmluvy, pokiaľ použité prostriedky interpretácie platnej medzinárodnej zmluvy nedovoľujú „subsumovanie“ AI technológie pod niektoré z jej ustanovení a aktuálna situácia vyžaduje vyplnenie takejto medzery prostredníctvom úpravy. Na negatívny časový sklz pri príprave takejto zmluvy upozorňujeme vyššie. Nižšie analyzujeme prípad medzinárodného dohovoru, ktorý bol konfrontovaný so špecifickými AI technológiami vo vojenskej oblasti, kde sa diskutuje potreba prijatia nového medzinárodného dohovoru.

4.1 Medzinárodný dohovor o zákaze zabijáckych robotov

Rastúca technologická kapacita v oblasti vývoja autonómnych systémov vo vojenskej oblasti vyvolala množstvo problémov právneho, morálneho, technologického a bezpečnostného druhu. Osobitnú pozornosť medzinárodného spoločenstva vyvolali tzv. *autonómne smrtiace systémy* známe pod označením zabijácke roboty (killer robots – LAWS).⁴⁰ Najdôležitejší aspekt ich autonómie (ako z humanitárnej, právnej a etickej perspektívy) spočíva v tom, že sa aktivujú, a začínajú útok bez toho, že by počiatok a miesto takéhoto útoku mohol ľudský operátor predvídať a ovplyvniť. V tomto smere sa autonómne

³⁹ DEEKS, Ashley. Introduction to the Symposium: How Will Artificial Intelligence Affect International Law? *AJIL Unbound* [online]. 2020, roč. 114, s. 138 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-journal-of-international-law/article/introduction-to-the-symposium-how-will-artificial-intelligence-affect-international-law/CD26AD55818677B9B28FB59EAD96D4BB>

⁴⁰ Lethal Autonomous Weapons Systems.

smrtiace systémy *jasne odlišujú* od iných zbraňových systémov, pri ktorých je určenie času, miesta útoku, ako aj identifikácia cieľa stanovená zbraňovým operátorom na základe jeho vlastnej analýzy. Nakoľko sa jedná o nový druh konvenčných zbraní (hoci vybavených technológiou AI), pri úvahách o ich novej úprave prichádzalo do úvahy použitie *Dohovoru o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní, ktoré môžu byť považované za nadmerne zraňujúce alebo majúce nerozlišujúce účinky z r. 1980* (ďalej len Dohovor).⁴¹ Od polovice 20. rokov 21. storočia sa možnou právnou úpravou v rámci Dohovoru zaoberajú dve zoskupenia, a to jeho zmluvné strany v rámci a prostredníctvom tzv. *revízyčných konferencií*, ktorých bolo doteraz päť, pričom v r. 2016 ostatná z nich navrhla zriadenie Skupiny vládných expertov na analýzu rôznych aspektov autonómnych smrtiacich zbraní (ďalej ako „expertná skupina“). Doterajším výsledkom jej práce sa stalo jednomyseľné prijatie 11 základných zásad v r. 2018, ktorými by sa mala zaoberať šiesta revízna konferencia v r. 2021.⁴² Aktivity štátov, ktoré sú zmluvnými stranami Dodatočného protokolu (1977) k Ženevským dohovorom o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (1949) sú o.i. determinované jeho čl. 36, ktorý im ukladá záväzok, v súlade s ktorým pri štúdiu, vývoji, získavaní alebo zavádzaní nových druhov zbraní, prostriedkov alebo spôsobov vedenia vojny je zmluvná strana povinná určiť, či ich použitie nie je za niektorých alebo za všetkých okolností zakázané týmto Protokolom alebo inou normou medzinárodného práva aplikovateľnou na túto zmluvnú stranu.⁴³ Okrem týchto aktivít sa problematikou autonómnych zbraňových systémov zaoberajú aj rôzne nevládne organizácie, ako aj neformálne občianske komunity, ktoré sa sústreďujú na analýzu základných princípov, ktoré by mala obsahovať budúca zmluvná úprava. Napriek rastúcej podpore medzinárodnej verejnosti na prijatie zmluvy zakazujúcej zabijácke roboty, jednoznačné presvedčenie o potrebe jej prijatia v rámci zmluvných strán Dohovoru neexistuje. Zatiaľ čo skupina rozvojových krajín (celkom 29) sa prikláňa k potrebe jej prijatia, viaceré štáty s vyspelými vojenskými AI technológiami (uvedené sa týka stálych členov BR OSN, ale aj Izraela a Austrálie) preferujú prijatie právne nezáväzného dokumentu, nakoľko nechcú podrobiť vojenské výhody plynúce z takýchto zbraňových systémov medzinárodnému monitoringu, kontrole či dokonca zákazu. Nedávno prijatý dokument

⁴¹ SR do neho sukcedovala v r. 1993; Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 456/2004 Z.z. o prijatí Dohovoru o zákazoch alebo obmedzeniach použitia určitých konvenčných zbraní, ktoré môžu byť považované za nadmerne zraňujúce alebo majúce nerozlišujúce účinky.

⁴² Guiding Principles affirmed by the Group of Governmental Experts on Emerging Technologies in the Area of Lethal Autonomous Weapons System (CCW/MSP/2019/9). *Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence* [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: https://ccdcoe.org/uploads/2020/02/UN-191213_CCW-MSP-Final-report-Annex-III_Guiding-Principles-affirmed-by-GGE.pdf

⁴³ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 168/1991 Zb. o viazanosti Českej a Slovenskej Federatívnej republiky Dodatočnými protokolmi I a II k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov a konfliktov nemajúcich medzinárodný charakter, prijatých v Ženeve 8. júna 1977.

prijatý skupinou vládnych expertov v dôsledku toho obsahuje *štyri podoby* novej úpravy zabíjajúcich robotov, a to:

- a) prijatie medzinárodne záväzného dokumentu upravujúceho zákaz, reguláciu a pozitívny záväzok zmluvných strán o ich podstatnej kontrole nad takými systémami alebo ich kombináciou vo forme dodatkového protokolu k Dohovoru alebo samostatnej zmluvy,
- b) prijatie politickej deklarácie upravujúcej dôležité zásady vrátane ľudskej kontroly nad použitím sily, ako aj zodpovednosť ľudí a pričítateľnosť konania zabíjajúcich robotov ľudským operátorom,
- c) prijatie právne nezáväzných technických pravidiel obsahujúcich kompiláciu existujúcich pravidiel medzinárodného práva,
- d) uznanie, že žiadna nová právna úprava nie je potrebná, pretože medzinárodné humanitárne právo je plne aplikovateľné a dostatočne jasné na vysporiadanie sa s akýmkoliv výzvami, ktoré prinášajú autonómne zbraňové systémy.⁴⁴ V marci 2020 boli zmluvné strany Dohovoru vyzvané na podanie komentárov k možnosti praktického (operačného) uplatnenia základných zásad na vnútroštátnej úrovni.

Hoci vývoj v oblasti budúcej úpravy autonómnych zbraňových systémov v súčasnosti dospel k akceptovaniu 11 základných zásad, nezodpovedaná zostáva otázka ich budúcej formy a prípadne právnej záväznosti úpravy, ktorá by ich mohla obsahovať. Na margo budúcej zmluvnej úpravy dnes odborná spisba pripomína, že napriek konsenzu medzi zmluvnými stranami Dohovoru „je prijatie nového medzinárodného dohovoru stále veľmi ďaleko a v rámci multilaterálneho fóra predstavuje obzvlášť tvrdý oriešok“.⁴⁵

Vzhľadom na špecifiká autonómnych zbraňových systémov so smrtiacimi účinkami, ktoré sú schopné vyhľadávať a ničiť ľudské ciele protivníka *bez významnej ľudskej kontroly*, vyvstala potreba odpovede na otázku, či takéto systémy sú v súlade s medzinárodným právom a tiež, aký význam treba prikladať významnej ľudskej kontrole nad ich fungovaním. Z medzinárodného humanitárneho práva možno vyvodiť, že jeho pravidlá upravujúce vedenie ozbrojeného konfliktu musia byť plnené osobami, ktoré plánujú, rozhodujú a uskutočňujú vojnové operácie. Sú to preto ľudia a nie stroje, ktoré ich plnia a uplatňujú a takisto zodpovedajú za ich porušenie. Skupina expertov preto v prvej zásade oprávnenne zdôrazňuje, že medzinárodné humanitárne právo sa *v plnom rozsahu* uplatňuje

⁴⁴ Convention on Prohibition or Restriction on the Use of Certain Conventional Weapons Which May be Deemed to be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects (Doc.CCW/GGE.1/2020/WP.7) *Group of Governmental Experts on Emerging Technologies in the Area of Lethal Autonomous Weapons System* [online]. 19. 4. 2021, s. 10 [cit. 19. 4. 2021]. Dostupné z: https://documents.unoda.org/wp-content/uploads/2020/07/CCW_GGE1_2020_WP_7-ADVANCE.pdf

⁴⁵ SAUER, Frank. Stepping back from the brink: Why multilateral regulation of autonomy in weapons systems is difficult, yet imperative and feasible. In: *International Review of the Red Cross*. [online]. 2021, č. 913, s. 238 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://international-review.icrc.org/articles/stepping-back-from-brink-regulation-of-autonomous-weapons-systems-913>

na všetky zbraňové systémy vrátane smrtiacich autonómnych systémov. Vychádzajúc z tohto konštatovania možno poukázať na to, že aj medzinárodné humanitárne právo *požaduje ľudskú kontrolu* a rozhodovanie nad akýmkoľvek zbraňovými systémami a ich použitím, nakoľko ľudská zodpovednosť za rozhodnutia o použití zbraní nemôže byť prenesená na zbraňové systémy, a to počas ich celého „životného cyklu“ (zásada č. 2). Jedná sa predovšetkým o kritické fázy identifikácie cieľového objektu a následného použitia smrtiacej sily proti nemu bez ľudského rozhodnutia.⁴⁶ Musí však ísť o účinnú kontrolu, pri uplatňovaní ktorej môžu byť použité rôzne metódy a prostriedky v rozdielnych štádiách vývoja, rozmiestňovania, aktivácie a samotného použitia autonómnych zbraňových systémov. Jedine zbraňové systémy, nad ktorými sa vykonáva významná ľudská kontrola v ich kritických fázach, možno považovať za súladné s medzinárodným humanitárnym právom, a v prípade ak takáto kontrola absentuje, dochádza k jeho porušeniu a toto by ich malo zakázať. Možno uviesť, že pri absencii zámerného a zmysluplného rozhodnutia použiť násilie „*sú výsledné ľudské úmrtia nezmyselné a svojvoľné.*“⁴⁷ Nerešpektovanie tejto požiadavky je v rozpore nielen s medzinárodným humanitárnym právom, ale aj s medzinárodným právom na ochranu ľudských práv, medzinárodným trestným právom, pravidlami o zodpovednosti štátov za medzinárodne protiprávne chovanie, Martensovou klauzulou a etickými pravidlami.⁴⁸ Pokiaľ ide etický rozmer použitia autonómnych zbraňových systémov, odborná spisba pripomína, že „*[a]ko všeobecné pravidlo platí, že ich použitie treba považovať za neakceptovateľné porušenie ľudskej dôstojnosti, pretože deleguje rozhodnutie zabíjať na algoritmus devalvujúci ľudské životy.*“⁴⁹

Odborná spisba zaoberajúca sa kľúčovými prvkami budúcej zmluvnej úpravy uvádza, že táto by mala obsahovať *tri druhy záväzkov*, a to všeobecný záväzok vyžadujúci udržanie významnej (*meaningful*) ľudskej kontroly nad použitím sily, druhý záväzok zakazujúci vývoj, výrobu a používanie zbraňových systémov, ktoré si autonómne vyberajú a zasahujú ciele bez významnej ľudskej kontroly a ktoré sú zo svojej podstaty neprijateľné

⁴⁶ V tom spočíva rozdiel medzi autonómnymi zbraňovými systémami a vojenskými dronmi, ktoré síce tiež autonómne identifikujú cieľový objekt, ale o použití sily voči nemu rozhoduje ľudský operátor. Použitie princípu ľudskej kontroly neprichádza do úvahy v situácii, kedy autonómne zbraňové systémy sú určené na boj proti automatickým (automatizovaným) systémom protivníka, ktoré nevyžadujú ľudské riadenie, prípadne kontrolu. V takýchto prípadoch možno plne hovoriť o „vojne algoritmov“ bez ľudskej intervencie.

⁴⁷ ASARO, Peter. *Ius nascendi, Robotic Weapons and the Martens Clause*. In: CALO, Ryan A., Michael FROMKIN a Ian KERR (eds.). *Robot Law*. Edward Elgar Publishing, 2016, s. 385. ISBN 978-17-834-7672-5.

⁴⁸ „*Machines lack morality and mortality and should as a result not have life and death powers over human.*“ Pozri DOCHERTY, Bonnie. *The Need for and Elements of a New Treaty on Fully Autonomous Weapons*. *Human Rights Watch* [online]. 2020, s. 3 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2020/06/01/need-and-elements-new-treaty-fully-autonomous-weapons>

⁴⁹ HEYNS, Christof. *Autonomous weapons in Armed Conflict and the Right to a Dignified Life: An African Perspective*. *University of Pretoria* [online]. 2020, s. 62–63 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: https://repository.up.ac.za/bitstream/handle/2263/61750/Heyns_Autonomous_2017a.pdf?sequence=4

z technických alebo právnych dôvodov, a tretí záväzok stanovujúci, že významná ľudská kontrola sa musí uplatňovať aj voči ďalším systémom, ktoré si vyberajú a zasahujú ciele.⁵⁰

Prvý kľúčový (pozitívny) záväzok sa týka zabezpečenia *významnej ľudskej kontroly* nad použitím sily, pretože jej nedostatok vyvoláva oprávnené obavy medzinárodného spoločenstva nad jej nekontrolovaným použitím. Takto formulovaný všeobecný záväzok sa sústreďuje skorej na kontrolu použitia sily ako na špecifickú vojenskú technológiu. Naopak, ukotvenie takejto kontroly poskytuje vojenským operátorom v ich rozhodovaní o použití sily prijať rozhodnutia, ktoré sú v súlade s medzinárodným humanitárnym právom a etickými pravidlami.

Druhý (negatívny) záväzok je konkrétnejší, nakoľko *zakazuje vývoj, výrobu a používanie zbraňových systémov, ktoré si autonómne vyberajú a zasahujú ciele bez významnej ľudskej kontroly a ktoré sú zo svojej podstaty nepríjateľné z právnych a technických dôvodov*. Môže ísť napríklad o systémy, ktoré sú pre ľudí natoľko komplikované, že im nerozumejú, v dôsledku čoho spôsobujú nepredvídateľné účinky, prípadne si tieto systémy samotné upravili už predtým nastavené parametre tak, aby o použití sily boli schopné rozhodovať bez ľudskej kontroly. Jednoznačný zákaz takýchto systémov by uľahčil medzinárodný monitoring a kontrolu dodržiavania tohto záväzku. Naopak použitie takýchto systémov bez ľudskej kontroly môže viesť k diskriminačným výsledkom, k nerešpektovaniu princípu proportionality požadovaného medzinárodným humanitárnym právom, ako aj k nemožnosti vyvodzovať zodpovednosť za porušenie právnych pravidiel.

Napokon tretí záväzok stanovuje, že *významná ľudská kontrola sa musí uplatňovať aj voči ďalším systémom* ktoré nie sú „sami o sebe“ a zo svojej podstaty neakceptovateľné, ale ktoré *majú potenciál* na identifikáciu a zasahovanie cieľov bez významnej ľudskej kontroly. Aj v takomto prípade musia štáty zabezpečiť, aby takéto systémy mohli byť použité len pod významnou ľudskou kontrolou. V kontexte týchto záväzkov ide o dosiahnutie stavu, v rámci ktorého by sa vylúčilo použitie smrtiacej sily bez významnej ľudskej kontroly, nakoľko v otázke života a smrti by mali vždy rozhodovať ľudia a nie stroje, ktoré nie sú schopné reflektovať hodnotu ľudských životov. V stručnosti možno zhrnúť, že pripravovaná úprava by mala zabezpečiť významnú ľudskú kontrolu nad použitím sily a zakázať zbrane, ktoré by mali fungovať bez takejto kontroly.⁵¹ Takýto zákaz by nepripúšťal žiadne výnimky a mal by sa uplatňovať za všetkých okolností. Berúc do úvahy historizujúci kontext súčasnej situácie v oblasti autonómnych zbraňových systémov,

⁵⁰ Key Elements of a Treaty on Fully Autonomous Weapons, Campaign To Stop Killers Robots. [online]. [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.stopkillerrobots.org/wp-content/uploads/2020/03/Key-Elements-of-a-Treaty-on-Fully-Autonomous-Weapons.pdf>

⁵¹ New Weapons, Proven Precedent: Elements of and Models for a Treaty on Killer Robots. *Human Rights Watch* [online]. 2020 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/report/2020/10/20/new-weapons-proven-precedent/elements-and-models-treaty-killer-robots>

odborná spisba pripomína, že „[r]ozvíjajúce sa technológie v 21. storočí dávajú ľudstvu príležitosť dokázať, že sa poučilo z histórie skôr, ako sa riziká prejavia v plnom rozsahu. Medzinárodné spoločenstvo by však malo minimálne stanoviť pravidlá na potlačenie nekontrolovanej eskalácie a prekráčania základných morálnych zásad“.⁵²

5 Vplyv umelej inteligencie na medzinárodné právo

Okrem možnosti upraviť AI prostriedkami medzinárodného práva je v súčasnosti možno analyzovať aj možný vplyv (dopad) umelej inteligencie na medzinárodné právo. Vzhľadom na zameranie tohto príspevku sa nebudeme venovať podrobnejšie takýmto dopadom na konkrétne „hmotnoprávne“ odvetvia, prípadne inštitúty medzinárodného práva, ale na vplyv AI na medzinárodné právo ako celok, resp. na jeho všeobecné pravidlá. Príkladom možno uviesť automatizáciu medzinárodného práva, monitorovanie a kontrolu plnenia medzinárodnoprávných záväzkov, podporu vyšetrovania alebo iných procesov, ktoré môžu potvrdiť protiprávne správanie zmluvných strán, proces prípravy medzinárodných zmlúv, identifikáciu obyčajových pravidiel a i. Základná úvaha, z ktorej vyplýva možnosť *automatizácie medzinárodného práva* spočíva v tom, že činnosť právnikov vo vnútroštátnom práve je v čoraz väčšej miere automatizovaná prostredníctvom rôznych AI technológií, hlavne v oblasti výskumných a informačných služieb. Tieto takisto vypomáhajú pri rutinných právnych úkonoch, napríklad pri príprave návrhov zmlúv, rutinných odvolaniach proti súdnym rozhodnutiam, právnej kvalifikácii skutkových okolností prípadu a pod. Vzhľadom na jej vývoj a rozširovanie sa bude zrejme už v blízkej budúcnosti znižovať úloha ľudského faktora v oblasti právnych služieb a expertíz, čo bude ponechávať právnikom viacej času na riešenie zložitejších právnych problémov. Vystáva preto otázka, či na takúto automatizáciu je vhodné aj medzinárodné právo, a ak áno, v akom rozsahu. Možno uviesť, že medzinárodné právo je odlišné, nakoľko v ňom absentujú potrebné kvantitatívne a kvalitatívne charakteristiky, pretože je relatívne malé a rôznorodé. Obsahuje obmedzený počet medzinárodných zmlúv rôzneho obsahu, ktoré obsahujú široké a vágne formulácie. Takáto charakteristika sa vzťahuje aj na pravidlá medzinárodného obyčajového práva. Určitú výnimku predstavuje len právo medzinárodného obchodu pod egidou Svetovej obchodnej organizácie (WTO) a medzinárodné trestné právo, ktoré sú homogénnejšie a „hustejšie“. Vychádzajúc z uvedeného, odborná spisba poukazuje na to, že „[v]šeobecný záver pre medzinárodné právo je, že ani medzinárodné právo a ani agenda medzinárodných právnikov nemôžu byť automatizované.“⁵³ Uvedené však neznamená, že technológie AI nie sú schopné vstupovať do procesov *sprevádzajúcich vznik a uplatňovanie* medzinárodného práva bez toho, že by to malo priamy

⁵² SAUER, op. cit., s. 258.

⁵³ BURRI, Thomas. International law and Artificial Intelligence. In: *German Yearbook of International Law* [online]. 2017, roč. 60, s. 95 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3060191

dopad na jeho materiálny obsah. Právna spisba na túto skutočnosť poukazuje, keďže „*Aj keď by sa AI použila na zmenu ‚vstupu‘ do medzinárodného práva (proces rokovani o zmluvách alebo rozhodovacie konanie), nezmení sa tým povaha ‚výstupu‘ týchto procesov (normatívne pravidlá). Právna automatizácia preto nemení základnú normatívnu regulačnú modalitu medzinárodného práva, a spôsob, akým sa tento systém snaží regulovať a meniť správanie sa štátu.*“⁵⁴

Počas prípravy rokovania o budúcej zmluve možno AI technológie použiť na identifikáciu priorít u tých oblastí, na ktoré sa budúca zmluvná strana (strany) sústreďovali pri príprave rovnakých alebo podobných zmlúv v minulosti, identifikáciu často používaných právnych pojmov a ich zaužívaný výklad, identifikáciu cudzích právnych predpisov, ktorých použitie prichádza do úvahy, proces prípravy vyjednávačov budúcej zmluvy podľa ich vnútroštátnej praxe, zatiaľ čo v procese rokovania sa AI najčastejšie používa na zlepšenie a urýchlenie kvality prekladu pracovných materiálov, ako aj tlmočenia ústnych prejavov.

Ďalšou oblasťou je využívanie AI technológií na *monitoring* plnenia medzinárodných záväzkov štátov, prípadne predchádzanie ich porušovania vzhľadom na ich spôsobilosť zhromažďovať a analyzovať veľké množstvo dát, s použitím strojového učenia. Pri využití tejto schopnosti sa zvyšuje účinnosť monitorovacích zariadení, čo umožňuje zistiť či si štáty plnia svoje medzinárodné záväzky, napríklad v oblasti odzbrojenia, ochrany životného prostredia a pod. Pre úplnosť možno spomenúť, že do oblastí súvisiacich s aplikáciou medzinárodného práva prispieva svojim dielom aj Internet, prínos ktorého sa prejavuje v urýchlení procesu prípravy medzinárodnej zmluvy, identifikácii porušovania noriem medzinárodného práva, mobilizácie medzinárodných sankcií, rýchlejšieho zisťovania praxe štátov a dokumentov, ktoré môžu potvrdzovať *opinio iuris* v procese tvorby obyčajových pravidiel a pod.⁵⁵

Pokiaľ ide o *medzinárodné obyčajové právo*, spomenutá schopnosť AI jej umožňuje zhromažďovať informácie o praxi štátov, a tak urýchliť proces tvorby obyčajových pravidiel. Odborná spisba v tejto súvislosti uvádza, že špecializované metódy AI technológie „*umožňujú štátom identifikovať predtým neznámu prax štátov a opinio iuris vo veľkých štátoch a v archívoch OSN.*“⁵⁶ Problémom je, že ako podmienka pre použitie AI technológií v naznačenom smere je nevyhnutná digitalizácia dokumentov upravujúcich prax štátov a ich *opinio iuris*, nakoľko v písomnej podobe nie sú „čitateľné,“ tj. nemajú podobu, v rámci ktorej

⁵⁴ MAAS, Matthijs M. International Law Does not Compute: Artificial Intelligence and the Development, Displacement or Destruction of the Global Legal Order. In: *Melbourne Journal of International Law* [online]. 2019, roč. 20 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: <http://classic.austlii.edu.au/au/journals/MelbJIL/2019/3.html>

⁵⁵ Bližšie k tomu: PERRITT, Henry H. Jr. The Internet is Changing the Public International Legal System. In: *Kentucky Law Journal* [online]. 2000, roč. 88 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=446102

⁵⁶ DEEKS, Ashley. High-Tech International Law. In: *Virginia Public Law and Legal Theory Research Paper* [online]. 2020, No. 2020-10, s. 11 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3531976

by sa mohli použiť relevantné AI technológie. Cieľom digitalizácie je preto transformácia písaného textu na dáta, ktoré je AI schopná prečítať a analyzovať.⁵⁷

Napokon, na skúmanie textu *existujúcich medzinárodných zmlúv* možno použiť tzv. výpočtovú analýzu⁵⁸ (*computational analysis*), nakoľko tieto sú síce čitateľné pre človeka, ale nie sú čitateľné technológiami umelej inteligencie, aj keď v poslednom období vzrastá počet zmlúv vyhotovených vo formáte čitateľnom aj prostriedkami AI (pdf, xml, html). Právny text sa transformuje do číslícového formátu v kombinácii so spracovaním prirodzeného jazyka. Použitie takéhoto prostriedku napomáha kategorizovať, spracovávať, analyzovať a extrahovať požadované informácie rýchlejšie a aj z veľkého počtu dát a sprístupniť a urýchliť proces ich analýzy človekom.

Záverom

Globálny rozvoj umelej inteligencie sprevádzaný jej mimoriadne rýchlym rastom a diverzifikáciou prostriedkov jej praktickej aplikácie nie je v súčasnosti sprevádzaný vznikom pravidiel medzinárodného práva ako jedným z prostriedkov jej úpravy. Dôvody sú viaceré, a to na jednej strane problémy právnej definície umelej inteligencie a na druhej strane špecifiká tvorby nových pravidiel medzinárodného práva. Okrem obsahových nejasností novej úpravy umelej inteligencie je tvorba pravidiel medzinárodného práva časovo náročná, a preto nemôže adekvátne reagovať na rýchly rozvoj technológií umelej inteligencie. Túto legislatívnu medzeru v súčasnom období vyplňujú pravidlá soft law a medzinárodné štandardy, tvorba ktorých je rýchlejšia a schopná primeranejšie reagovať na nové výzvy. Tieto pravidlá môžu súčasne predstavovať inšpiráciu pre tvorbu nových právnych pravidiel. Doterajšie skúsenosti však signalizujú že, úloha medzinárodného práva nebude dominantná, ale že zrejme pôjde o *viaczložkovú úpravu*, na ktorej sa budú podieľať aj pravidlá soft law a medzinárodné štandardy, pričom ich vzájomné vzťahy a význam sa môžu v budúcnosti meniť. Vo vzťahu k umelej inteligencii však právne pravidlá môže poskytnúť aj súčasné medzinárodné právo, pokiaľ to výklad jeho noriem dovoľí. Ak tomu tak nie je, prichádza do úvahy vznik medzinárodnej zmluvy. Umelá inteligencia má vplyv aj na procesné pravidlá medzinárodného práva, napríklad na monitorovanie a kontrolu plnenia medzinárodných záväzkov, proces prípravy medzinárodnej zmluvy, rokovanie o medzinárodnej zmluve, identifikáciu procesu vzniku obyčajového pravidla, výpočtovú analýzu textu medzinárodnej zmluvy a pod.

⁵⁷ Tzv. „text as data“.

⁵⁸ Bližšie k tomu ALSCHNER, Wolfgang. The Computational Analysis of International Law. In: *Ottawa Faculty of Law Working Paper* [online]. 2019, No. 2019-33 [cit. 3. 4. 2021]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3428762